

Становище

от доц. д-р Георги Жечев, катедра „Романистика“, Софийски университет „Св. Климент Охридски“

за дисертационния труд на тема „Изпитанието на преводимостта (Съвременни парадигми на превода)“, представен от доц. д-р Ирена Кръстева

за присъждане на научната степен „доктор на науките“

Дисертационният труд "Измерения на преводимостта" е едно теоретично представяне на измеренията на понятието преводимост, подплатено с изобилен материал от произведения от областта на преводознанието и с конкретен илюстративен материал с откъси от преводи от различни и на различни езици. Съществен принос на труда е, че оценявайки критично подходите на многобройни изследователи, той аргументирано разкрива разбирането на автора за същността на превода.

Текстът прави впечатление с оригиналната си структура. Всяка от петте глави е опит да бъде погледната преводната дейност от различен ъгъл, като същевременно представя триада от гледни точки. Тази разклонена структура (пет глави с по три части, всяка част с по три раздела) всъщност е и кръгово организирана, защото често в някоя от подчастите авторката ни връща към вече разгледани в други части или подчасти зрителни ъгли.

Богатството на гледни точки и подходи прави текста потенциално интересен за специалисти от различни области на хуманитаристиката. И показва, че дисциплината "теория и практика на превода" или "преводознание" може да се окаже пресечна точка на интереси, характерни за изследователи от различни дисциплини в литературознанието, езикознанието и изкуствознанието.

Позицията, заета от Ирена Кръстева, е в разрез с традицията на общоприетите у нас подходи към теоризирането на преводната дейност. Според авторката преводът не е вид комуникативна дейност (с.297).

Той предполага постоянно кръгово движение между разбиране и превеждане, които са взаимно обусловени. Движението на преводача се осъществява в кръгове, вписани в други кръгове: между частта и цялото, между изходния текст и целевия текст и т.н. Преводът е изграден от множество "противоречиви/разходими двучлени" (с.298).

Ключът за разбирането на обекта на изследване (преводимостта) е в постоянното напрежение между полюсите, в които е вградена преводната дейност. Преводът е добър, ако преводачът е съумял да поддържа това напрежение, а не да го изглажда, тушира, обезцветява. Същевременно логично е преводаческото умение да се схваща като умение за съчетаване на противоположности. Защото другото (другостта) трябва да загуби чуждия си характер, за да се доближи до читателя и стане разбираемо за него. В същото време трябва да се приеме неизбежната остътъчна непреводимост (с. 206). Ролята на преводача е да я сведе до минимум.

За Ирена Кръстева преводът е един постоянен процес на договаряне с оригинала. Това договаряне е необходимо, за да стане оригиналът достатъчно разбираем за читателя, който е носител на друг език и култура. Преводачът е медиаторът, който е призван да проведе този процес на договаряне и да го доведе до успешен край. Медиацията е същевременно междуезикова и межкултурна.

Стремежът на преводача е да усети ехото на оригинала, докосвайки се по този начин до „чистия“ език според Валтер Бенямин. При това преводът е пренос от нематериалното на означаването към материалното на означаващото. Озвученият, материализиран език е несвършен. В процеса на превода обаче кръгът се завърта между тези две езикови състояния, в зоната на „междуезичието“.

Задълбочени наблюдения са направени по отношение на ролята на ритъма и метриката в работата на преводача (с. 68), както и за функциите на квантитета в античната поезия (с. 292), на тоновата структура в китайския класически стих (с. 60). По отношение на фонологичната същност на тези метрични явления бо могло да се постигне по-голяма прецизност.

Ирена Кръстева заема балансирана позиция и по отношение на класифицирането, "етикетирането" на авторите според типа на подхода им към превода. Така например, анализирано е разделянето им на изворовисти и целевисти (с.182-187), като същевременно е изтъкната и позицията на Мешоник, който намира тази разделителна линия за лишена от смисъл.

По този повод бих искал да ѝ задам въпроса: Кое ѝ се струва по-подходящо: обвързването на дихотомията "изворовисти - целевисти" с разделението между двете страни на знака, означаемо и означаващо (споменато като възможно, с. 186), или с това между единици на езика и единици на речта.

Като достойнство на текста на дисертацията бих отбелязъл също и многобройните находки при превода на термини от езиците на оригинала на български език. Авторката показва умение да намира точните български съответствия и по този начин прилага на практика анализирани от нея механизми на преводачеството, своята рецепта за добър превод.

Ирена Кръстева констатира също така една съвременна тенденция на техницизиране на превода и превръщането му в научна дисциплина (с. 301). Тя като че ли съжالياва за една такава еволюция на материята около преводачеството, но нека не забравя, че тази еволюция ѝ гарантира "хляба" на изследовател, избрал превода за основен свой обект на проучване. Вярвам, че не би отрекла ползата от научния подход към дейностите, свързани с превода.

В заключение ще кажа, че дисертационният труд и представеният за защитата му автореферат са с високо качество и представляват значителен принос в областта на изследването. Затова подкрепям присъждането на научната степен „доктор на науките“ на доц. д-р Ирена Кръстева.

Изготвил становището: доц. д-р Георги Жечев

София, 22.02.2016 г.